

Ed. 124. Frumvarp til laga

um landshöfn í Þórshöfn.

Flm.: Björn Kristjánsson.

1. gr.

Ríkissjóður lætur gera á sinn kostnað hafnarmannvirki í Þórshöfn á Langanesi. Skulu takmörk hafnarinnar ákveðin í reglugerð.

Ráðherra ákveður gerð og fyrirkomulag hafnarinnar í samráði við vitamálastjóra.

Til hafnarmannvirkja teljast: Hafnargarðar, hafskipa- og bátabryggjur, verubúðir, dýpkanir, uppfyllingar, dráttarbrautir, vélar o. fl., sem nauðsynlegt má teljast við byggingu og rekstur hafnarinnar.

2. gr.

Til greiðslu kostnaðar, er leiðir af fyrirmælum 1. gr., er ríkisstjórninni heimilt að taka lán fyrir hönd ríkissjóðs, allt að 4 milljónum króna, er endurgreiðist að $\frac{2}{3}$ úr hafnarsjóði. Skal miða hafnargjöld á hverjum tíma, eftir því sem fært þykir, við það, að tekjur hafnarinnar nægi til þess að greiða vexti og afborganir af $\frac{2}{3}$ hlutum stofnkostnaðarins auk árlegs rekstrarkostnaðar.

3. gr.

Stjórn hafnarinnar skipa 3 menn: Hafnarstjóri, skipaður af ráðherra þeim, sem fer með hafnarmál, og tveir meðstjórnendur, annar tilnefndur af hreppsnefnd Þórshafnarhrepps, en hinn kosinn af sameinuðu Alþingi.

Stjórnarmeðlimir skulu vera búsettir á staðnum.

4. gr.

Sérhver er skyldur að láta af hendi til landshafnarinnar svo viðáttumikið land sem hafnarstjórn og ráðherra telja, að þurfi til að geta veitt útvegsmönnum og öðrum aðstöðu til notkunar hafnarinnar og undir brautir og vegi í þarfir hennar, svo og leyfa, að tekið verði í landi hans hvort heldur er grjót eða mól eða önnur jarðefni og þola þær eignakvaðir, áhagræði eða takmörkun á afnotarétti, sem hafnargerðin hefur í för með sér, allt gegn því, að fullar bætur komi fyrir.

Náist ekki sanikomulag um bætur, skulu þær ákveðnar með mati tveggja dómkvaddra manna að tilkvöddum báðum málsaðilum. Kostnaður við matið greiðist úr sjóði hafnarinnar. Nú vill annar hvor málsaðili ekki una mati, og getur hann krafizt

yfirmats, en gera skal hann það innan 14 daga frá því, er matsgerð er lokið. Yfirmatið skal framkvæmt á sama hátt af 4 dómkvöddum mönnum.

Kostnaðinn við yfirmatið greiðir sá, er þess hefur krafizt, ef matsupphæðinni verður ekki breytt meira en sem nemur 10% af hinni ákveðnu endurgjaldsupphæð, ella greiðist kostnaðurinn úr sjóði hafnarinnar.

5. gr.

Með strandlengjunni umhverfis höfnina má ekki gera í sjó fram bryggjur eða önnur mannvirki né fylla upp eða dýpka út frá landi, nema samkvæmt leyfi stjórnar landshafnarinnar. Sá, sem vill gera eitthvert slíkt mannvirki, skal senda hafnarstjórn beiðni um það, og skal beiðninni fylgja lýsing á því, svo og uppdráttur, ef með þykir þurfa í tvennu lagi, og heldur hafnarstjórn öðru eintakinu.

Sá, sem fengið hefur slíkt leyfi, skal skyldur að halda mannvirkinu svo við, að engin hættu stafi af því. Þessi ákvæði gilda einnig um þau mannvirki, er þegar hafa verið gerð á hafnarsvæðinu.

Brot gegn þessari grein varða sektum frá 500—20000 kr., og hafnarstjórn getur látið nema burt mannvirkið á kostnað eiganda.

6. gr.

Eignum og tekjum hafnarsjóðs má aðeins verja í þágu hafnarinnar. Ríkissjóður ábyrgist skuldbindingar hafnarinnar, og hafnarstjórn ber ábyrgð á eignum hennar.

7. gr.

Hafnarstjórn má ekki án leyfis ráðuneytisins selja eða veðsetja fasteignir hafnarinnar né kaupa nokkrar nýjar fasteignir, taka stórlán til lengri tíma en svo, að þau verði borguð aftur af tekjum þess árs, sem fer í hönd, né endurnýja slíkt lán eða fresta borgunartímanum og ekki heldur gera nein þau mannvirki við höfnina, sem eru svo stórvaxin, að árstekjurnar hrökkvi ekki til að koma þeim í framkvæmd.

8. gr.

Til þess að standa straum af kostnaði við byggingu og viðhald hafnarvirkja og til árlegs rekstrarkostnaðar hafnarinnar er heimilt að innheimta gjöld þau, er hér segir:

1. Árlegt gjald af bryggjum og öðrum mannvirkjum, sem gerð eru samkv. 5. gr.
2. Af skipum og bátum, er hafna sig á landshöfninni, og farmi þeirra:
 - a. Skipagjald, ákveðið með tilliti til stærðar skipa þeirra, er hafna sig.
 - b. Vörugjald. — Undanskildar skulu þó vörur þær, er samkvæmt farmskrá skipsins eiga að fara til annarra hafna á landinu, ef þær eru ekki settar á land.
 - c. Bryggjugjald af skipum, er leggjast við bryggjur hafnarinnar.
 - d. Festargjald af skipum, sem nota festar hafnarinnar.
 - e. Allt að 1% af andvirði afla þeirra skipa og báta, sem leggja afla sinn á land innan hafnarsvæðisins eða hafa þar uppsátur.
 - f. Leigu af verbúðum og öðrum mannvirkjum og af grunnum og lendum hafnarinnar.

Gjöld þessi, sem og gjöld fyrir afnot af öðrum eignum hafnarinnar, skulu ákveðin í reglugerð, sem hafnarstjórn semur og ráðherra staðfestir, og skal í henni ákveða, hver skuli greiða þau og innheimta.

Herskip og skemmtiskip skulu undanþegin gjöldum til hafnarinnar samkv. tölul. 2. a. Gjöld þessi má taka lög taki.

9. gr.

Reikningsár hafnarinnar er almanaksárið.

10. gr.

Fyrir nóvemberlok hvers árs ber hafnarstjórn að leggja frumvarp til áætlunar um tekjur og gjöld hafnarinnar á komandi ári fyrir ráðherra til samþykktar ásamt nauðsynlegum skýringum á einstökum gjalda- og tekjuliðum.

11. gr.

Nú hefur hafnarstjórn í hyggju einhverjar meiri háttar framkvæmdir við höfnina eða hún vill gera einhverjar þær ráðstafanir, er samþykki ráðherra þarf til, og skal hún þá senda ráðuneytinu sérstaka tillögu um það efni svo tímanlega, að samþykki ráðuneytisins geti komið til, áður en gengið er endanlega frá fjárhagsáætlun.

12. gr.

Komi það í ljós, þegar fram á árið líður, að óumflýjanlegt sé að sinna einhverjum framkvæmdum utan áætlunar eða fara fram úr áætluðum fjárhæðum, ber hafnarstjórn að till kynna það ráðuneytinu í tæka tíð og leita samþykkis þess, til þess að víkja megi frá áætluninni.

Eigi má hefja verkið né stofna til umframgreiðslu, fyrr en samþykki ráðherra er fengið.

13. gr.

Við lok hvers reikningsár og ekki síðar en fyrir febrúarlok skal hafnarstjórn gera reikning yfir tekjur og gjöld hafnarinnar á hinu liðna ári og efnahagsreikning hennar. Reikningana skal endurskoða af tveim endurskoðendum, sem kosnir eru af sameinuðu Alþingi til 4 ára í senn. Hafnarstjórn sendir þá síðan til ráðherra til úrskurðar.

14. gr.

Að öðru leyti skal ákveða með reglugerð allt það, er lýtur að greiðri og hættulausri umferð um höfnina, góðri reglu og öðru höfninni viðvíkjandi, er við þykir eiga. Í reglugerðinni má ákveða sektir fyrir brot gegn henni, 20—10000 kr.

Sektir samkvæmt lögum þessum renna í hafnarsjóð.

15. gr.

Með mál, sem rísa út af brotum á lögum þessum og reglugerðum, sem settar verða samkvæmt þeim, skal fara að hætti opinberra mála.

16. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Eftir beiðni hafnarnefndar í Þórshöfn og hreppsnefndar í Sauðaneshreppi flutti ég í Nd. haustið 1945 frv. um landshöfn í Þórshöfn, í aðalatriðum sama efnis og þetta. Var það fyrsta frumvarpið um landshöfn, sem flutt var á Alþingi, en með orðinu landshöfn er nú í seinni tíð átt við hafnarmannvirki, er ríkið lætur gera án framlags úr héraði og almenna þýðingu hafa fyrir útgerð landsmanna. Síðar á sama þingi (1945) kom fram frv. um landshöfn í Hornafirði og enn síðar frv., er millipinganefnd í sjávarútvegsmálum hafði samið um landshöfn í Njarðvíkum við Faxaflóa. Frumvarp það, er komið var frá millipinganefndinni, varð að lögum, en hin landshafnafrumvörpin voru afgreidd þannig, að samþykkt var í Nd. dagskrártillaga frá sjávarútvegnefnd deildarinnar, svo hljóðandi:

„Í trausti þess, að ríkisstjórnin geri ráðstafanir til, að fram fari á komandi sumri nauðsynlegar rannsóknir á byggingu landshafnar í Hornafirði, Snæfellsnesi, Þórshöfn og á öðrum þeim stöðum, þar sem nýbyggingarráð telur nauðsyn á bættum hafnarskilyrðum vegna fiskveiða, og að jafnframt verði gerðar tillögur um

byggingu og rekstur fiskvinnslustöðva og verbúða á þessum stöðum, þá tekur deildin fyrir næsta mál á dagskrá.“

Tillaga þessi var samþykkt í apríl 1946, en Alþingi 1945 var sem kunnugt er að störfum langt fram yfir áramót 1946. Engin slík rannsókn fór þó fram í Þórshöfn sumarið 1946, eins og gert var ráð fyrir í tillögunni. Hins vegar er þess að geta, að við afgreiðslu fjárlaga fyrir árið 1946 var samþykkt í sameinuðu Alþingi, eftir tillögu meiri hluta fjárveitinganefndar, að veita ríkisstjórninni heimild til að kaupa fyrir hönd ríkissjóðs húseignir og lóðir Jóns Björnssonar og Jóhanns Tryggvasonar í Þórshöfn, í því augnamiði að hafa þar verbúðir eða aðra fyrirgreiðslu vegna aðkomuútgerðar. Hafði þetta mál stuðning þáverandi ríkisstjórnar, enda notaði hún heimildina og keypti þessar eignir. En með ráðstöfun þessari hefur Alþingi og ríkisstjórn í raun og veru á það fallið, að Þórshöfn geti haft landsþýðingu sem útgerðarstaður, og má líta á umrædd lóða- og húsakaup sem undirbúning að byggingu landshafnar. Að öðrum kosti voru þessi kaup ástæðulitil af hálfu ríkisins. Virðist nú mál til komið, að fullnaðarákvörðun verði tekin um hafnargerðina. Er og þetta frumv. flutt samkvæmt ítrekuðum áskorunum.

Allýtarleg rannsókn á skilyrðum til hafnargerðar á Þórshöfn hafði farið fram áður en hugmyndin um landshöfn kom til sögunnar. Til er nákvæm uppmæling af höfninni, er gerð var fyrir ca. 10 árum, enn fremur nýlegur uppdráttur og kostnaðaráætlun frá vitamálskrifstofunni um hafnarmannvirki, sem við það eru miðuð, að þar verði komið upp öruggri höfn og hafskipabryggju. Var áætlað (fyrir 3—4 árum), að mannvirki þessi mundu kosta 3 milljónir og 250 þús. kr. Ýmsum athugunum er þó enn ólokið. Nú er á Þórshöfn bryggja, sem bátar og smáskip geta legið við, og visir að brimbrjót, og var að þessu unnið samkvæmt almennum hafnarlögum rétt áður en verðbólgan skall á. Þessi mannvirki veita þó ekki ekki nægilegt öryggi, sízt á vetrum, og stór skip komast ekki að bryggjunni vegna grjótrima, sem er á milli bátalegunnar og stórskipalegunnar og talinn er mjög erfiður viðfangs. Hafskipabryggja sú, sem áætluð hefur verið, mundi verða byggð utan við rimann, framan við núverandi brimbrjót og jafnframt verða skjólgarður fyrir höfnina. En Þórshafnarhreppi (sem er hluti af Sauðaneshreppi hinum forna, með rúmlega 300 íbúa) er með öllu ofvaxið að standa fyrir slíku mannvirki með venjulegum styrk til hafnargerða.

Fiskimið við Langanes eru mörgum kunn, og hafa þó ekki verið notuð af landsmönnum eins og verða mundi, ef fullkomin hafnarmannvirki yrðu gerð í Þórshöfn, þar sem veiðiskip gætu notið öryggis allt árið. Smábátautgerð sú, er þar hefur verið rekin af heimamönnum og aðkomumönnum, hefur aðallega verið bundin við sumarið, en oft fá þó litlir bátar góðan afla á haustin og síðari hluta vetrar, þegar tíð leyfir sjósókn. Allmikið hefur verið um botnvörpuveiði að haustlagi og fyrri hluta vetrar á þessum slóðum. Oft leita skip afdreps á Þistilfirði í vondum veðrum, og hreina undantekningu má það telja, að strandferðaskip eða önnur flutningaskip fari fram hjá Þórshöfn vegna veðurs. Væri höfnin örugg, gætu stórir vélbátar stundað þaðan haust- og vetrarveiði með góðum árangri. Mikil sildveiði er við Langanes á sumrum, eins og gleggst hefur komið í ljós nokkur undanfarin ár.

Enn skortir mikið á, að Þórshafnarbúar geti notað sér hin góðu fiskimið, og veldur því mest öryggisleysi hafnarinnar í veðrum og takmarkað rúm við bryggju. Ef úr þessu yrði bætt, mundi heimaútgerðin vafalaust taka skjótum framförum, stærri bátar koma í notkun og aðkomubátar leita þangað. Hafa og ýmsar raddir komið fram um nauðsyn viðleguhafnar á Norðausturlandi. Þess má geta, að nú er í ráði að koma upp nýju og fullkomnara hraðfrystihúsi í Þórshöfn, í stað þess, sem nú er.

Auk nálægðar við góð fiskimið hefur Þórshöfn það til síns ágætis, að ræktunar-skilyrði eru þar betri en hjá flestum ef ekki öllum öðrum sjóþorpum hér á landi, en viðlendar landkostasveitir liggja að kaupúninu. Vatnsafl til virkjunar er fyrir höndi og hefur verið athugað. Eru því góð skilyrði til þess, bæði á sjó og landi, að þarna geti risið fjölmenn og blómleg byggð, með álitlegum afkomumöguleikum, ef höfnin verður gerð örugg. Verður það að teljast hagkvæmt fyrir þjóðarheildina, að ríkisvaldið beini fjármagni til slíkra staða og stuðli þannig að því, að menn geti haft uppeldi sitt af nytjastörfum við framleiðslu, í stað þess að flytjast til Reykjavíkur í von um óvissa atvinnu, ef til vill miður nauðsynlega. Telja má víst, að slík framlög borgi sig beinlínis, auk þess sem þau ættu að hafa í för með sér óheinan sparnað, er stundir líða.